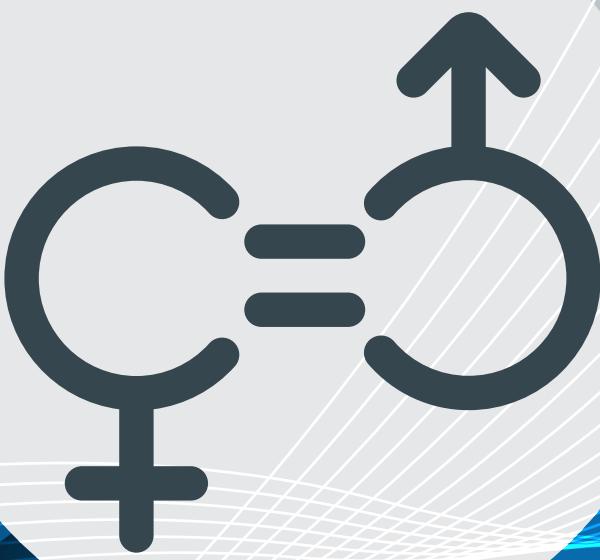

KAKO OSIGURATI RODNU RAVNOPRAVNOST KROZ PROCES EU INTEGRACIJA?

oktobar 2018 //

**PRAVA
ZASVE**
icva
Inicijativa i civilna akcija

CURE
udružene
Banja Luka, BiH

ENTAR
ŽENSKIH PRAVA

f o n d a c i j a
l o k a l n e
d e m o k r a t i j e

UDRUŽENJE GRADANA
"BUDUĆNOST" MODRICA

Svrha ovog dokumenta je da istraži opcije i predloži preporuke za bolju provedbu standarda i zakona o rodnoj ravnopravnosti u BiH, bolju integraciju rodno osviještene politike unutar procesa pridruživanja EU i poboljšanu ulogu ženskih organizacija civilnog društva u dijalogu o politikama unutar procesa integracije u EU.

Korištena metodologija se temelji na razgovorima s fokusnim grupama od devet ekspertnih ženskih organizacija civilnog društva u BiH (Ženska zagovaračka grupa), koje su radile na istraživanjima, analizama i monitoringu u svojim specifičnim sektorima rada kroz pružanje usluga (prvenstveno žrtvama nasilja) ili zagovaranje za bolje zakone i prakse u borbi protiv nejednakosti žena u BiH.

Ženska zagovaračka grupa ocjenjivala je i razmatrala pitanje diskriminacije žena i rodne nejednakosti u pristupu:

- pravdi (OCD su pratile sudske postupke u predmetima rodno zasnovanog nasilja),
- uslugama i zaštiti (sigurne kuće, zdravstvena zaštita, naknada za porodilje);
- učešću u političkom životu i procesima odlučivanja, uključujući i proces pridruživanja EU

Analiza sadržaja obuhvatala je izvještaj EU, Akcioni plan EU za rodnu ravnopravnost za period 2016-2020, Istanbulsку konvenciju, Konvenciju Vijeća Evrope o zaštiti djece i niz relevantnih domaćih zakona.

Ženska zagovaračka grupa utvrdila je 5 glavnih pitanja koja stoje na putu potpunijem ostvarenju ženskih prava u BiH i koja doprinose kontinuiranoj diskriminaciji žena po rodnoj ili teritorijalnoj osnovi. Razmatrajući ova pitanja u kontekstu Izvještaja o BiH za 2019. Evropska komisija (Delegacija EU) će doprinijeti povećanju odgovornosti vlasti u BiH koje su dužne osigurati ravnopravnost žena u praksi.

Ključne oblasti za unaprijeđenje:

1. Domaće zakonodavstvo, koje nije adekvatno usklađeno s međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava žena, isključuje žene od zajamčenih prava i mjera zaštite od nasilja u porodici, seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja.

Domaće zakonodavstvo (npr. Krivični zakoni, Zakoni o zaštiti od nasilja u porodici) samo su djelomično usklađeni s **Konvencijom Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istambulska konvencija)**. Novim Krivičnom zakonom Republike Srpske¹ uveden je niz novih krivičnih djela u cilju približavanja standardima Istambulske konvencije, međutim, i dalje ostaje problem dvojakog regulisanja nasilja u porodici - kao krivičnog djela i prekršaja.

Posljednjim izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Federacije BiH (septembar 2017²) smanjen je opseg propisanih sankcija za krivično djelo poticanja na prostituciju. Parlament Federacije BiH još uvijek nije razmotrio prijedloge izmjena i dopuna Krivičnog zakona koje su dostavile organizacije civilnog društva, a koje se odnose na usklađivanje Krivičnog zakona s odredbama Istambulske konvencije o boljoj zaštiti i strožjoj politici sankcionisanja.

Nalazi praćenja sudskega postupaka potvrđuju da se prilikom pružanja opće pomoći žrtvama ne primjenjuju standardi Istambulske konvencije. Federacija BiH još uvijek nije uskladila svoje zakonodavstvo s **Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja**, iako su inicijative za izmjenu relevantnih krivičnih i porodičnih zakona pokrenute još 2015/2016. godine.

2.

Neusklađeno zakonodavstvo na državnom nivou i nedostatak provedbe postojećih zakona (**Zakoni o ravnopravnosti spolova BiH, Zakon o zabrani diskriminacije BiH, entitetski zakoni protiv nasilja u porodici, zakoni o besplatnoj pravnoj pomoći, Zakoni o obaveznom zdravstvenom osiguranju neosiguranih osoba FBiH**) sprječavaju žene da traže i ostvare pristup zajamčenoj zaštiti, čime se nastavlja kontinuirana diskriminacija žena.

Institucije i dalje ne snose nikakvu odgovornost za neprovođenje zakona u BiH kojima se zabranjuje diskriminacija, kao što su Zakon o ravnopravnosti spolova BiH, Zakon o zabrani diskriminacije BiH, entitetski zakoni protiv nasilja u porodici. Ovi se zakoni ne provode u potpunosti niti službene institucije, odnosno subjekti zaštite prate i izvještavaju o njihovoj primjeni. Statistički i drugi podaci prikupljeni tokom provedbe ovih zakona nisu dovoljni, primjereni niti relevantni da bi se utvrdio i procijenio njihov utjecaj na marginalizirane grupe, a naročito žene.

U oblasti političkog učešća i odlučivanja prisutna je kontinuirana diskriminacija žena i kršenje Zakona o ravnopravnosti spolova BiH³. Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vijeću ministara, koji bi osigurao zastupljenost najmanje 40% žena na ministarskim i drugim političkim pozicijama u Vijeću ministara, raspravljan je na sjednici Zastupničkog doma Bosne i Hercegovine Parlamentarne skupštine u maju⁴, ali nije usvojen.

Neusklađivanjem svojih internih dokumenata, politika i partijskih praksi sa zakonskom odredbom o minimalnom učešću od 40% žena, političke stranke doprinose diskriminaciji žena u oblasti kandidiranja i sudjelovanja u izvršnim tijelima na svim nivoima vlasti. Zakon o ravnopravnosti spolova se neprestano krši u procesu izbora kandidata na lokalnim izborima. Na posljednjim lokalnim izborima održanim 2016. godine, od 417 kandidata za načelnike ili gradonačelnike, političke stranke su nominirale svega 26 žena, odnosno 6.2%. Prema rezultatima lokalnih izbora, od ukupno 142 općine/grada, u samo šest su izabrane žene, pri čemu je jedna od izabranih načelnica bila

¹ Krivični zakon Republike Srpske, Službeni glasnik RS br. 64/17 od 13. jula 2017. Dostupan na izvornom jeziku na stranici: https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Krivicni_zakon-Republike-Srpske-2017.pdf

² http://www.tuzilastvbih.gov.ba/files/docs/Krivicni_zakon_izmjene_75_17.pdf

³ Nakon posljednjih općih izbora 2014. godine rodni odnos je bio sljedeći: Parlamentarna skupština BiH 19% žena /81% muškaraca; Parlament federacije i Narodna skupština Republike Srpske 22% žena/78% muškaraca; Vlada Federacije BiH 6% žena/94% muškaraca; Vlada RS 35% žena/65% muškaraca; kumulativni rodni odnos u kantonalnim skupštinsama 22% žena/78% muškaraca, i konačno, kumulativni rodni odnos u vladama kantona 14% žena/ 86% muškaraca.

http://ssst.edu.ba/upload/Departments/ECON/Policy_Brief_02_final.pdf

⁴ Na 30. sjednici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, koja je održana 24. maja 2016., nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vijeću ministara BiH koji je predložila Komisija za rodnu ravnopravnost, iako usvojen u prvom čitanju na 28. sjednici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, nije usvojen.

nezavisna kandidatkinja. Izmjenama Izbornog zakona BiH bi trebalo predvidjeti imenovanje kandidata manje zastupljenog spola i osigurati sistem koji će rezultirati odabirom najmanje 40% žena u parlamente, neovisno o rasporedu glasova na spisku.

Preliminarni rezultati posljednjih opštih izbora u BiH koji su održani u oktobru 2018. godine ponovo ukazuju na podzastupljenost žena. Na nivou BiH, Parlamentarna skupština BiH, od ukupno 42 zastupnika svega je 7 žena (16,6%); na nivou Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine FBiH od ukupno 98 zastupnika svega je 25 žena (25,5%); na nivou Narodne skupštine RS od ukupno 83 zastupnika samo je 14 žena (16,8%) i konačno u najvećem kantonu Sarajevo, Skupštinu čini 35 zastupnika od čega je samo 10 žena (28,5%) žena.

Ovi procenti nisu ni blizu zakonske obaveze od 40% manje zastupljenog spola na političkim pozicijama. Na ovaj način žene su ponovo isključene iz procesa donošenja odluka a samim tim i iz svih reformskih procesa u okviru EU integracija.

Zakonodavstvo kojim se uređuje porodiljski dopust i naknada za porodilje još uvijek nije usklađen na entitetskom i/ili kantonalnom nivou. Još uвijek ne postoji politički sporazum o jedinstvenom uređenju i finansiranju prava na porodiljski dopust i naknade za porodilje unutar entitetskih i kantonalnih **zakona o socijalnoj zaštiti i zaštiti porodica s djecom**⁵ čime se i dalje diskriminiraju žene na teritorijalnoj osnovi.

Pet godina nakon usvajanja zakona i Pravilnika o uspostavi, funkcioniranju i finansiranju sigurnih kuća još uвijek nisu doneseni podzakonski akti za provedbu **Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u FBiH**. Entitetski zakoni o zaštiti od nasilja u porodici još uвijek nisu međusobno usklađeni (npr. u FBiH, nasilje u porodici predstavlja krivično djelo, dok u RS predstavlja i krivično djelo i prekršaj). Entitetski zakoni na različite načine tretiraju uspostavu i djelovanje sigurnih kuća. Prema važećim zakonima, sredstva za finansiranje privremene njege i smještaja dodjeljuju se prema sljedećem principu: 70% iz entitetskog budžeta i 30% iz budžeta jedinica lokalne samouprave. Ove se odredbe, međutim, ne poštuju. U Republici Srpskoj nedostaje vertikalna koordinacija između entitetskih vlasti i lokalnih

zajednica kada je riječ o finansiranju sigurnih kuća⁶.

U FBiH, za finansiranje sigurnih kuća se ne izdvajaju nikakva sredstva iz entitetskog budžeta. Ova se sredstva dodjeljuju jednokratno, a vrlo mali broj kantona, odnosno općina, planira i izdvaja sredstva za ovu svrhu. Izuzetak je Kanton Sarajevo, gdje Ministarstvo za rad, socijalna pitanja, raseljena lica i izbjeglice finansira 60% svih troškova rada sigurne kuće, a Grad Sarajevo izdvaja oko 3% ukupnih troškova. U distriktu Brčko Zakon o zaštiti od nasilja u porodici usvojen je maju 2018. godine, međutim, još uвijek ne postoje ni usluge pomoći i podrške za žene i djecu žrtve nasilja niti sigurna kuća. Sve ovo vodi ka nejednakom položaju i zaštiti prava žena žrtava nasilja.

Praćenje krivičnih postupaka u oblasti rodno zasnovanog nasilja pokazalo je da postupci za krivična djela nasilja u porodici traju do 4 mjeseca, premda se entitetskim zakonima o zaštiti od nasilja u porodici zahtijevaju hitni postupci. Kroz aktivnosti praćenja, koje su provodile organizacije civilnog društva, primjećeno je da se u procesu klasifikacije krivičnog djela i odmjeravanja kazne ne uzimaju u obzir težina djela, broj osoba oštećenih djelom i ponovljeno krivično djelo, što dovodi do blažih sankcija za krivično djelo nasilja u porodici, gdje je najčešća sankcija uvjetna osuda. Pored toga, primjećena su i mnoga druga kršenja postupka⁷. Dodatni problem je to što se u FBiH djeca na priznaju kao oštećene strane u predmetima nasilja u porodici.

Zbog neprovođenja predviđenih sigurnosnih mjera, žene i djeca, kao najčešće žrtve rodno zasnovanog nasilja, širom BiH ostaju bez (pristupa) pomoći i podršci prije, tokom i nakon suđenja, naime bez pravne i psiho-socijalne pomoći i stalno se suočavaju sa sigurnosnim prijetnjama prilikom svjedočenja. Sve ovo dovodi do situacije da žrtve odbijaju svjedočiti, a tužiocu povlače optužnice zbog nedostatka dokaza, što predstavlja ozbiljno kršenje prava žrtava na pristup zaštiti i ohrabruje nasilnike da iznova ponavljaju nasilje.

Sudovi u krivičnim postupcima općenito ne odlučuju o odštetnim zahtjevima žrtava nasilja i samo ponekad poučavaju oštećenu stranu o ovoj pravnoj mogućnosti. Tužiocu rijetko pokazuju inicijativu da prikupe dodatne dokaze kojima bi potkrijepili nastalu štetu, dok sudovi

5 Petrić, A. et al. (2016) Alternativni CEDAW izvještaj za period 2013 - 2017, Helsinski parlament građana Banjaluka i Prava za sve, Sarajevo

6 Iako prema zakonu u RS žrtva nasilja ima pravo tražiti sklonište u sigurnoj kući, nadležni centri za socijalni rad ih tamo smještaju samo onda kada takve osobe nemaju porodice ili prijatelja kod kojih bi mogli ostati, a često odbijaju izdati odluku o smještanju žrtve u sigurnu kuću kako bi izbjegli plaćanje troškova nijihovog smještaja.

7 Ibid. Kao što je stalno i neopravданo prekidanje ročista, često mijenjanje tužilaca, pozivanje maloletnika da svjedoči bez prisustva stručnjaka koji su zakonom obvezni da im pruže stručnu pomoći prilikom svjedočenja, propusti tužilaca da krivično djelo klasificiraju u optužnici kao kvalifikovano djelo, koje za sobom povlači težu sankciju, nedostojna primjena principa hitnosti kod izricanja zaštitnih mjera i relativno mali broj izrečenih mjera obveznog liječenja i rehabilitacije počinitelja (uprkos činjenici da ispunjeni zahtjevi za takve mjere); Neadekvatne sankcije za kršenje zaštitnih mjera; Neprimjerena upotreba otežavajućih i olakšavajućih faktora, slaba kaznena politika koje se ogleda u izuzetno velikom broju uvjetnih osuda i često neopravданo malim kaznama koje su niže od zakonom propisanih minimalnih kazni, kao i težak položaj oštećenih strana tokom postupka; Ciljevi posebnih i opštih mjera sprečavanja rodno zasnovanog nasilja ugroženi su neadekvatnim i blagim sankcijama koje se izriču počiniteljima rodno zasnovanog nasilja.

obično upućuju oštećenu stranu na parnični postupak. Nije zabilježen nijedan predmet u kojem je odlučeno o odstetnom zahtjevu žrtve. Ovakav pristup zanemaruje ukupnu realnost života oštećene strane koja zbog loše finansijske situacije i nedostatka sredstava plaća troškove advokata i stoga se rijetko odlučuje za pokretanje građanskog postupka⁸.

Još uvijek nije donesen **zakon o žrtvama torture**. Žene žrtve rata nemaju isti status u oba entiteta.

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći BiH usvojen je u novembru 2016. godine⁹. Istovremeno, besplatna pravna pomoć zakonski je uređena i na drugim nivoima¹⁰. Odstupanja ili nepostojanje zakona u nekim kantonima u FBiH dovodi do nejednakog pristupa pravdi, naročito kada je riječ o ranjivim grupama. Određeni zakoni ne predviđaju pravnu pomoć na osnovu statusa žrtve trgovine i žrtve nasilja u porodici. Mnoge kategorije žena, naročito žena koje su žrtve nasilja, nemaju pristup besplatnoj pravnoj pomoći zbog nemogućnosti da dokažu svoje loše finansijsko stanje ili zbog nemogućnosti da dođu do onih koji pružaju usluge besplatne pravne pomoći (ekonomski ovisnost, život u udaljenim područjima, nedostupnost usluga). Organizacije civilnog društva (Fondacija lokalne demokratije, Sarajevo i Centar ženskih prava, Zenica) i dalje su jedine organizacije koje pružaju besplatnu pravnu pomoć ženama žrtvama nasilja, bez obzira na to mogu li dokazati svoje loše finansijske okolnosti ili ne.

Premda **Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju neosiguranih osoba FBiH** propisuje bezuvjetnu zdravstvenu zaštitu trudnicama, njegovo neprovođenje u pet kantona u FBiH¹¹, ostavlja neosigurane trudnice (prvenstveno Romkinje i žene iz socijalno ranjivih porodica) bez pristupa zdravstvenoj zaštiti, čime se direktno krše zakonske odredbe i međunarodni standardi.

3.

Nedostatak konstruktivnog dijaloga između ženskih organizacija civilnog društva i vlasti, u kombinaciji s neefikasnim vladinim mehanizmima za rodnu ravnopravnost koji utječu na diskriminirajuće politike i prakse, doprinosi stalnom nedostatku političke odluke da se adekvatno riješi pitanje diskriminacije žena u BiH.

Iako propisi na državnoj razini omogućavaju dijalog između vlade i organizacija civilnog društva (i građana), dijalog o vladinim politikama, zakonodavstvu i provedbi zakona i dalje je zatvoren, što negativno utječe na građane, posebno na socijalno marginalizirane žene (žene u ruralnim područjima, samohrane majke, Romkinje, žene žrtve nasilja, starije žene, žene s invaliditetom, žene LBTQ) čiji se glasovi ne čuju, a čije potrebe i prioriteti nisu ni priznati niti uvršteni u važne reformske procese zemlje.

Nastavlja se isključivanje ženskih OCD iz reformskih procesa, npr. reformske agende, procesa pridruživanja EU. Žene i žene organizacije civilnog društva izrazito su podzastupljene u gotovo svim tijelima koja čine koordinacijski mehanizam u procesu evropskih integracija. Naročito u političkim tijelima, koja donose najvažnije odluke za proces integracija, odluke o pitanjima koja ne mogu biti dogovorena na nižim nivoima vlasti, nalazi se svega 6,23% žena (Kolegij za EU integracije) i 17% žena (Ministarstvene konferencije).

Isključivanje žena iz političkog dijaloga dovodi do neselektivnog smanjenja njihovih prava i doprinosi njihovoj daljinjoj diskriminaciji. Provodeći reforme u oblastima socijalne, zdravstvene zaštite i penzionog sistema, država uvodi mjere štednje koje uglavnom utječu na marginalizirane grupe, naročito žene, bez prethodne procjene mogućeg učinka tih mjeru ili prethodnih konsultacija sa stručnjakinjama u relevantnim područjima. Fokus na mjeru štednje u provedbi socijalne reforme, umjesto na bolje usmjerenu socijalnu pomoć za one kojima je najpotrebnija¹² rezultirao je prebacivanjem tereta brige za djecu, starije osobe i osobe s invaliditetom sa države na porodicu, što posebno pogarda žene u porodici i dovode do njihovog daljnog osiromašenja i isključenosti¹³.

⁸ Ibid.

⁹ Službeni glasnik br. 83 od 4. novembra 2016.

¹⁰ Zakoni su doneseni u distriktu Brčko, Republički Srpskoj te edam kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine (Kanton Sarajevo, Zeničko-dobojski kanton, Tuzlanski kanton, Posavski kanton, Zapadno-hercegovački kanton, Unsko-sanski kantoni i BPK). U Srednjobosanskom kantonu, Hercegovačko-neretvanskom i Kantonu 10 ova oblast nije zakonski uredena.

¹¹ Odluka o maksimalnim iznosima direktnog učešća osiguranih osoba u troškovima korištenja pojedinih vidova zdravstvene zaštite u osnovnom paketu zdravstvenih usluga ("Službeni glasnik Federacije BiH br. 21/09)

¹² „...poboljni ciljanu socijalnu pomoć kroz set mjeru kojima će se politike socijalne zaštite učiniti učinkovitijim, efikasnijim i pravednijim. Socijalna zaštita mora biti na usluzi onima kojima je zaista potrebna –ili onima koji je plaćaju...“ Reformski agenda za BiH 2015-2018, tačka 11, dostupno na:

<http://europa.ba/wp-content/uploads/2015/09/Reform-Agenda-BiH.pdf> (24.3.2017.)

¹³ Više vidi u Petrić, A. et al. (2016) Alternativni CEDAWizvještaj za period 2013 - 2017, Helsinski parlament građana Banjaluka i Prava za sve, Sarajevo

4. Neprikupljanje podataka koji su potrebni za reviziju rodnih politika i prakse daje potvrdu političkim tijelima i institucijama da se trebaju adekvatno, sistemski i učinkovito pozabaviti pitanjima diskriminacije žena (i dodjeljivanje potrebnih sredstava).

Još uvijek ne postoje adekvatni, pouzdani, usporedivi i redovno prikupljeni podaci na godišnjoj osnovi o (ne)zaposlenosti žena, razlikama u plaćama između žena i muškaraca, stalnom i privremenom radu, broju žena na pozicijama odlučivanja i upravljanja u javnim i privatnim preduzećima i firmama. Podaci koji se primjenjuju putem različitih metodologija u pojedinačnim godinama variraju između 2-10%¹⁴. Prošlo je devet godina od donošenja Zakona o zabrani diskriminacije, međutim, još uvijek nije uspostavljena baza podataka o počinjenim djelima diskriminacije, uključujući rodno zasnovano nasilje, seksualno uznemiravanje i druge oblike diskriminacije žena, uprkos činjenici da je to zakonom eksplisitno propisana obaveza¹⁵.

Na nivou BiH ne postoji dogovorena metodologija za prikupljanje i obradu podataka o rodno zasnovanom nasilju koja bi omogućila sveobuhvatne i kontinuirane analize i planiranje sistemskih mjera za sprečavanje i zaštitu žena žrtava nasilja. Podaci koje prikupljaju Agencija za rodnu ravnopravnost, Gender centar FBiH i Gender centar RS na godišnjem nivou ne mogu se smatrati reprezentativnim podacima za cijelu zemlju¹⁶.

Osim toga, prikupljeni podaci se ne usklađuju na nivou različitih institucija u lancu zaštite od diskriminacije i nasilja i ti podaci nisu dovoljno transparentni za javnost, što rezultira kreiranjem javnih politika i zakona koji se temelje na pretpostavkama, a ne na obilju činjenica iz prakse.

5. Sve veće smanjenje prostora za ženske organizacije civilnog društva u BiH direktno utječe na nivo ostvarenja ženskih prava u BiH, dok uspostavljeni rodni mehanizmi za zaštitu i dalje ne daju efekte u smislu ravnopravnosti žena u praksi.

Rodni mehanizmi koji su uspostavljeni prije petnaest godina (2003/2004.) u BiH i dalje ne uspijevaju izvršiti utjecaj na vladine rodne politike i prakse. Ženske organizacije civilnog društva i dalje su jedini glas žena izloženih diskriminaciji i nasilju koje traže zaštitu svojih prava (što proizlazi iz neusklađenih zakona ili neprovodenja zakona, nedovoljno rodno osjetljivih budžeta za sigurne kuće i programa zapošljavanja). Ženske organizacije civilnog društva i dalje su jedine zagovornice žena u ostvarivanju njihovih socijalnih, političkih i ekonomskih prava u praksi (koje traže usklađivanje i ostvarivanje naknada za porodilje, daljnju provedbu relevantnog zakonodavstva u praksi, rodno uravnotežene budžete i politike i zastupljenost u političkim/razvojnim/EU procesima). Međutim, prostor za aktivnosti ženskih organizacija civilnog društva ozbiljno se smanjuje zbog nedostatka interesa i finansiranja od strane međunarodnih donatora kojima ostvarivanje ženskih prava nije prioritet i koji sredstva preusmjeravaju prema međunarodnim programima, odnosno programima UN agencija. Osim usvojenog zakona o zabrani diskriminacije i uspostavljenih rodnih mehanizama, žene u BiH daleko su od postizanja rodne jednakosti u praksi.

U sklopu svojih izvještaja o zemljama i procesa pristupanja EU, Evropska komisija bi trebala nastaviti zahtijevati osiguravanje rodne ravnopravnosti u praksi u BiH i uključiti ženske organizacije civilnog društva, odnosno žene u svoje dijaloge i procese.

¹⁴ Primjer koji to dobro ilustrira je 2013. godina, gdje se mogu uvrstiti rezultati popisa. Dakle, stopa zaposlenost žena je iznosila 37% (prema istraživanju), ili 41.3% (registrirana), i 39% prema popisu stanovništva, domaćinstava i stambenih jedinica u BiH iz 2013. godine. Rezultati popisa (Agencija za statistiku (Juni 2016.)); Godine 2013. stopa nezaposlenosti žena iznosila je 40.2% (prema istraživanju), ili 50.5% (registrirana), i 42% (prema popisu stanovništva).

¹⁵ Član 8. Zakona o zabrani diskriminacije (Službeni glasnik BiH br. 52/09, 66/16)

¹⁶ Brošura: Zaštita žena i djece žrtava nasilja u porodici na lokalnom nivou - od zakona do stvarne implementacije, Fondacija Udržuće žene, Banja Luka 2016. Dostupno:

PREPORUKE – UPUĆENE DELEGACIJI EU ILI EVROPSKOJ KOMISIJI U BRISELU:

1. Pri procjeni napretka BiH u procesu približavanja EU, Delegacija EU u BiH treba obratiti jednaku pažnju provedbi relevantnih zakona i njihovom stvarnom utjecaju na žene te dati adekvatne preporuke u Izvještaju o napretku zemlje;

Konkretno:

- Osigurati provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova kroz veći broj inspekcija za stalno praćenje, odnosno utjecanjem na javna i privatna preduzeća da provode zakon, praćenjem ostvarenja ženskih prava na porodiljski dopust, praćenjem sklapanja ugovora i mogućnosti prijavljivanja diskriminacije na radnom mjestu.;
- Izmjeniti Izborni zakon BiH tako da se osigura dodjeljivanje mandata manje zastupljenom spolu (npr. kroz dodjeljivanje mandata s kompenzacijskih listi) i tako osigurati sistem koji će, rezultirati izborom minimalno 40% žena u parlamentima.
- Uskladiti Zakon o Vijeću ministara BiH, Zakon o Vladi FBiH i Zakon Vladi RS sa ZoRS-a tako da potvrđivanje sastava Vlade nije moguće bez minimuma od 40% žena na ministarskim pozicijama;
- Osigurati provedbu odredbi unutar Zakona o zabrani diskriminacije koje obavezuju državne institucije da razviju i održavaju bazu podataka o slučajevima diskriminacije koji su relevantni za rješavanje pitanja prijavljene diskriminacije žena;
- Uvesti mjere odgovornosti za kantonalnu vladu koja ne primjenjuje entitetske zakone koji direktno diskriminiraju žene i/ili sprečavaju pristup obaveznoj zdravstvenoj zaštiti za trudnice koje nisu u sistemu zdravstvenog osiguranja (prvenstveno Romkinje);
- Osigurati usklađivanje domaćeg zakonodavstva (Krivičnog zakona, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici) s usvojenom Konvencijom Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulška konvencija);
- Osigurati da Federacija BiH uskladi svoje krivično i porodično zakonodavstvo s Konvencijom Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualne eksploracije i seksualnog zlostavljanja;
- Izraditi podzakonske akte za provedbu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici FBiH i regulirati uspostavu, funkcioniranje i finansiranje sigurnih kuća.

2. EU treba razmotriti osiguravanje snažnije finansijske podrške za ženske organizacije civilnog društva koje podržavaju žene u ostvarivanju njihovih prava jer postojeći mehanizmi rodne ravnopravnosti na svim nivoima vlasti kontinuirano ne uspijevaju utjecati na politike rodne ravnopravnosti i provedbu politika i zakona u praksi;

3. Delegacija Evropske unije treba poboljšati svoj dijalog sa ženskim organizacijama civilnog društva u procesima pristupanja Evropskoj uniji i utjecati na vlasti BiH da učine isto, osiguravajući tako da procesi i politike imaju rodnu perspektivu;

4. U skladu s usvojenim Akcionim planom za rodnu ravnopravnost EU za period 2016-2020, Delegacija Evropske unije trebala bi razmotriti izradu rodno osviještenih izvještaja o zemljama i integrirati aspekt rodne osviještenosti kroz čitav dokument/odjeljak, umjesto da isti bude zastavljen samo u odjelicima koji se tiču isključivo političkih kriterija i ljudskih prava.

PRAVA ZA SVE

PRAVA ZA SVE je BiH organizacija civilnog društva koja se bavi zaštitom i zagovaranjem ljudskih prava u cilju stvaranja pravednog i demokratskog društva zasnovanog na principima ljudskih prava. PRAVA ZA SVE traži odgovornost države za poštovanjem, zaštitom i ostvarenjem ljudskih prava za sve; traži pravdu za žrtve kršenja ljudskih prava; promovira jednake mogućnosti za sve, bez obzira na spol ili rod, onesposobljenje, rasu ili status manjine, spolnu ili rodnu orijentaciju, ili bilo koju drugu razliku; podržava razvoj vještina i osnaživanje isključenih grupa i zajednica.

Ova publikacija je nastala u okviru programa: „Progressing Woman’s Rights in EU Accession”. „This material is completely or partly financed by the Swedish International Development Cooperation Agency (Sida) and Kvinna till Kvinna. Sida and Kvinna till Kvinna does not necessarily agree with the opinions expressed. The author alone is responsible for the content”